

STILURILE DE ÎNVĂȚARE ȘI INTELIGENȚELE MULTIPLE

*Efrosinia HAHEU-MUNTEANU, dr., conf. univ.,
UPS "I. Creangă" din Chișinău, R M
Anișoara BURCĂ, doctorandă UPS "I. Creangă", prof. învă.
preșcolar, GPN Prisaca/
Școala Gimnazială nr.1 Turluianu, România*

Abstract. *The students' learning style is a topical issue, confirmed by the activity of teachers, but also of researchers in the field. The type of intelligence that will be formed and developed depends a lot on the learning style practiced. The type of intelligence has been thoroughly researched by Howard Gardner, who developed the theory of multiple intelligences. The existence of these types of intelligences demonstrates that in everyday life we have distinct learning styles, which requires a different, individualized approach during the entire process of education and training.*

Keywords: *learning style, intelligence, type of intelligence, students, learning.*

Este recunoscut faptul că fiecare copil sau persoană preferă diferite stiluri sau tehnici de învățare. Unii pot descoperi pe parcursul vieții că posedă un mix de stiluri de învățare, alții că au un stil dominant sau că utilizează diferite stiluri în circumstanțe diferite. Când își cunoști foarte bine stilul de învățare, adaptarea se face mai ușor, învățarea devine mai eficientă și mai plăcută, sarcinile fiind ușor de realizat.

Stilul de învățare este o manieră proprie fiecăruia de a învăța, fiind stabil pe o perioadă mai lungă de timp și unic fiecărui individ. Elevii preferă să învețe în diferite moduri: unora le place să studieze singuri, să acționeze în grup, altora să stea liniștiți deoparte și să-i observe pe alții. Alții preferă să facă câte puțin din fiecare. Mulți oameni învață în moduri diferite față de ceilalți în funcție de clasă socială, educație, vârstă, naționalitate, rasă, cultură, religie. Fiecare dintre noi are o capacitate de a învăța în diferite moduri. Pentru a determina ce stil de învățare avem, trebuie să observăm modul în care învățăm ceva nou.

De remarcat că o definiție minimală a stilurilor de învățare o găsim la Honey, P. și Mumford, A. „o descriere a atitudinilor și comportamentelor care determină modul preferat de învățare a unui individ” [4, p. 34].

Pentru a da coerență subiectului, menționăm că definiția indică două dimensiuni fundamentale ale stilurilor de învățare, anume dimensiunea psihologică și cea acțională. Aspectele practice ale activității elevilor sunt bazate pe mecanisme și reacții psihologice care devin evidente mediat, prin intermediul unor comportamente care nu par a fi direct legate de „meseria de elev”.

Unul dintre cel mai influente modele de stiluri de învățare este cel creat de Dunn și Dunn [apud 5, p. 66]. Acesta combină elementele de determinare internă cu cele de determinare externă. În esență, acest model afirmă că există cinci linii care determină stilurile de învățare:

- influența mediului;

- influența emoționalului (motivația, persistența, responsabilitatea, conformism / nonconformism, nevoia de structură);
- influența grupului (preferința pentru lucrul individual sau în grup, cu sau fără un personaj cu autoritate);
- influența elementelor fiziologice (preferința pentru vizual, auditiv sau kinestezic, momentele preferate din zi);
- influența elementelor de ordin psihologic (modele analitice, globale, impulsive sau reflexive de procesare a informației).

Nu putem ignora și un alt model de stiluri de învățare - modelul Felder-Silverman. Acest model, punând în paranteze condițiile de mediu în care se desfășoară actul educațional, ia în considerare patru tipuri de procesare a informației: activ, reflexiv, practic, abstract. Fiecare din aceste tipuri are o preferință manifestă pentru un tip special de abordare a informației noi. Elevul activ preferă să manipuleze și să încerce să lucreze cu informația, să experimenteze, în timp ce elevul reflexiv tinde să se concentreze pe aspectele teoretice, să speculeze asupra posibilelor rezultate. O altă discriminare este legată de diferența dintre cei ce învață intuitiv și cei ce sunt axați pe sesizarea elementelor concrete (sensing vs. inuitive learning).

În esență, dacă elevii axați pe concret sunt mai legați de aspectele întâlnite în viața cotidiană, sunt intuitivi ei au un puternic accent pe teorie, pe creativitate. Al treilea palier este legat de diferența dintre elevii care preferă o învățare axată pe vizual față de cei care preferă textul scris. Al patrulea palier este legat de modul de analiză a informației dobândite-elevii axați pe învățarea secvențială tind spre o abordare cu pași mici, pe o logică formală și ușor de descifrat, în timp ce elevii cu o abordare globală abordează analiza informației într-un mod holistic, dar au dificultăți în a explica modul în care au rezolvat problema [4, p. 68].

Un alt model bazat pe dezvoltarea de tipuri de educabil este cel dezvoltat de Honey și Mumford [3, p.122]. Pornind de la patru tipuri de abordare a propriei învățări, ei dezvoltă o scală a stilului preferat de învățare. Cele patru tipuri sunt: activist, reflexiv, teoretician, pragmatic (Activist, Reflector, Teorist, Pragmatist). Primul tip este total deschis spre informațiile noi, sunt entuziaști și predispuși să încerce lucruri noi și apoi să vadă consecințele. Reflexivii sunt predispuși spre acumularea de informații, calcularea urmărilor din mai multe puncte de vedere, preferă să fie observatori în grupele de lucru. Teoreticienii preferă să integreze informațiile în structuri teoretic, să elaboreze scheme logice în pași mici, sunt analitici și preferă generalizările. Ultimul tip, cel pragmatic, cuprinde elevii care sunt tentați să aplice idei și teorii noi pentru a vedea dacă sunt funcționale în practică, sunt orientați spre rezolvarea de probleme.

În acest context, stilul de învățare constă în „trăsăturile cognitive, afective și fiziologice ce servesc drept indicatori relativ stabili despre cum subiecții percep, interacționează și răspund mediului de învățare” [1, p. 66]. Vom adăuga și dimensiunile de personalitate ca și componentă a stilului de învățare.

În continuare, vom descrie cele mai cunoscute teorii ale stilului de învățare.

Albert Canfield definește stilul de învățare ca fiind componenta afectivă a educației care motivează elevul să învețe (Coggins, 1988 apud Popa, 2004). Sunt identificate următoarele stiluri:

- *social*-ce preferă activitățile de învățare în grup;
- *independent*-îi place să atingă scopurile singur;
- *aplicat*-preferă activitățile de învățare direct relaționate cu experiențele lumii reale;

- *conceptual*-se implică în sarcini verbal structurate;
- *neutru*-întâmpină de obicei dificultăți de învățare, nu preferă nici una dintre modalitățile de mai sus;
- stilurile mixte bazate pe combinare de strategii: social/aplicat, social/conceptual, independent/aplicat, independent/conceptual (Popa, 2004).

Anthony Gregoric își fundamentează teoria pe baza cercetărilor asupra emisferelor cerebrale (See Ross și Schulz, 1999 apud Popa, 2004), fiind deci inclusă dimensiunea fiziologică. Din combinarea a două preferințe perceptuale (abstractă și concretă) cu două preferințe pentru ordine (secvențială și randomizată) rezultă patru stiluri de învățare: o concret secvențial- preferă activități directe, metode tactile, instrucțiuni pas cu pas, exemple concrete de viață; o concret randomizat- învață prin încercare-eroare, nu le place structura, implementează schimbări, rar acceptă o autoritate externă; o abstract secvențial- preferă abordarea verbală, logică, analitică, metodele verbale, greu acceptă schimbarea; o abstract randomizat- focalizat pe relațiile și emoțiile pe care le au, prefer.

Anthony Gregoric își fundamentează teoria pe baza cercetărilor asupra emisferelor cerebrale (See Ross și Schulz, 1999 apud Popa, 2004), fiind deci inclusă dimensiunea fiziologică. Din combinarea a două preferințe perceptuale (abstractă și concretă) cu două preferințe pentru ordine (secvențială și randomizată) rezultă patru stiluri de învățare:

- *concret secvențial*- preferă activități directe, metode tactile, instrucțiuni pas cu pas, exemple concrete de viață;
- *concret randomizat*- învață prin încercare-eroare, nu le place structura, implementează schimbări, rar acceptă o autoritate externă;
- *abstract secvențial*- preferă abordarea verbală, logică, analitică, metodele verbale, greu acceptă schimbarea;
- *abstract randomizat*-focalizat pe relațiile și emoțiile pe care le au, prefer metodele vizuale de instruire, discuțiile de grup și au nevoie de timp pentru reflectare (Popa, 2004).

O altă teorie ce accentuează componenta fiziologică este cea a lui Bernice McCarthy și se bazează pe dominanța cerebrală. Sunt descrise de asemenea patru stiluri de învățare:

- *inovativ (experiențiere)* – preferă să vorbească despre experiențele și sentimentele sale, să pună întrebări și să lucreze în grup, îi place să se confrunte cu probleme legate de viață, să aibă grija dascălului și să i se răspundă la întrebarea ”de ce”, nu este eficient în memorizare, nu-i plac explicațiile lungi, prezentările orale, conflictul, testele contra cronometru;
- *analitic (conceptualizare)* – sunt orientați spre activități independente, îi plac testele, nu-i plac mediile zgomotoase, activitățile de grup, jocul de rol și discuțiile despre sentimente;
- *sens comun (aplicare)* – preferă activitățile de rezolvare de probleme, de învățare prin descoperire, de atingere, manipulare, construcție, sarcini spațiale, îi place competiția, nu se simt amenințați de schimbare, nu se simt confortabil cu metodele verbale;
- *dinamic (creație)* – preferă învățarea prin descoperire și munca independentă, nu-i place munca de rutină, metodele vizuale și managementul timpului.

Suntem nevoiți să constatăm, că în ultimul timp, cadrele didactice s-au întâlnit cu situația conform căreia elevii nu fac față criteriilor de evaluare în examenele standardizate, acestea

bazându-se doar pe deprinderile de bază, care acoperă doar inteligențele lingvistice și logico-matematice. Aici dorim să menționăm că, cele mai multe contribuții de analiză teoretică pertinentă și de metodologie relevantă pentru constituirea domeniului a avut-o cercetătorul Gardner care afirmă că o redefinire a inteligenței ar extinde înțelegerea procesului de învățare la elevi, soluția la această problemă ar fi orientarea spre inteligențele multiple.

Așadar, potrivit lui Gardner, inteligența poate reprezenta „*abilitatea de a rezolva o problemă sau de a crea produse care sunt prețuite într-una sau mai multe comunități*” [4, p. 233]. În urma cercetărilor efectuate, acesta a ajuns la o listă de șapte inteligențe, și anume:

1. *Inteligența verbală/lingvistică* – capacitatea de a folosi eficient cuvintele, fie în registrul oral, fie în registrul scris. Un elev cu tipul acesta de inteligență va agreea în mod deosebit să citească, să scrie, să povestească.
2. *Inteligența logică/matematică* – capacitatea de a utiliza raționamente inductive și deductive, de a rezolva probleme abstracte, de a înțelege relațiile complexe dintre concepte, idei și lucruri.
3. *Inteligența vizuală/spațială* – capacitatea de a percepe corect lumea înconjurătoare pe cale vizuală, precum și capacitatea de a recrea propriile experiențe vizuale. Elevii cu inteligență spațială au capacitatea de a percepe cu deosebită acuitate culorile, liniile, formele, spațiul, pot percepe relațiile dintre aceste elemente.
4. *Inteligența corporală/kinestezică* – inteligența la nivelul corpului și al mâinilor ne permite să controlăm și să interpretăm mișcările corpului, să manevrăm obiecte, să realizăm coordonarea (armonia) dintre trup și spirit.
5. *Inteligența muzicală/ritmică* – se conturează prin gradul de sensibilitate pe care individul îl are la sunet și prin capacitatea de a răspunde emoțional la acest tip de stimuli. Pe măsură ce elevii își dezvoltă conștiința muzicală, își dezvoltă și fundamentele acestui tip de inteligență. Ea se dezvoltă și atunci când elevii dobândesc, în urma audițiilor, un gust rafinat.
6. *Inteligența interpersonală* – abilitatea de a sesiza și de a evalua cu rapiditate stările, intențiile, motivațiile și sentimentele celorlalți. Acest tip de inteligență implică „deprinderi de comunicare verbală și nonverbală, deprinderi de colaborare, capacitatea de rezolvare a conflictelor, de lucru consensual în grup, capacitatea de a avea încredere, de a respecta, de a fi lider, de a-i motiva pe ceilalți în vederea atingerii unor scopuri reciproc avantajoase.”
7. *Inteligența intrapersonală* – capacitatea de a avea o reprezentare de sine corectă (de a cunoaște calitățile și punctele slabe), de a avea conștiința stărilor interioare, a propriilor intenții, motivații, de a-ți cunoaște temperamentul și dorințele; de asemenea, capacitatea de autodisciplină, autoînțelegere și autoevaluare.

„*Inteligența intrapersonală depășește cu puțin capacitatea de a distinge între plăcere și durere și de a te implica sau retrage dintr-o situație ca rezultat al acestei distincții*” [3, p. 213].

Un alt moment important care dorim să-l menționăm este faptul că, în 1991, Gardner a adăugat sistemului său un alt tip de inteligență. Inteligența naturalistă – este sesizabilă la copiii care învață cel mai bine prin contactul direct cu natura. Acestor elevi le place să alcătuiască proiecte la științe naturale, cum ar fi observarea păsărilor, alcătuirea insectarelor, îngrijirea copacilor sau a animalelor.

Ideile lui Gardner sunt focalizate pe anumite dimensiuni de intervenție educațională și

anume - în funcție de tipul de inteligență pe care îl are copilul, se pot afla metodele și tehnicile prin care se ușurează învățarea la elevi. Autorul susține că, copilul cu *inteligență lingvistică* înțelege cel mai bine lumea și mediul înconjurător prin comunicare scrisă și verbală, el având abilități dezvoltate de comunicare și exprimare. Stilul de învățare care se bazează pe acest tip de inteligență se concentrează pe: citit, scris, povestit. Memorarea numelor, locurilor, datelor și a jocurilor reprezintă punctul forte al copilului cu acest tip de inteligență, testele de cultură generală fiind „floare la ureche” pentru o astfel de memorie, iar capacitatea de reținere bazându-se pe vorbire, auz și citit.

De asemenea, în acest context dacă ne referim la copilul cu *inteligență spațială* –el reține informații prin imagini. Acesta înțelege și învață cel mai bine prin imagini, video-uri și orientare spațială. Îi place să deseneze, să construiască și să creeze diverse lucruri, fiind priceput la jocuri de tip lego sau puzzle. Acesta reține informații și rezolvă probleme punându-și imaginația și creativitatea la lucru. Este priceput în dezlegarea integramelor sau citirea și interpretarea hărților. Inteligența muzicală prezintă abilități de a cânta și a compune muzică. Copiii au un simț pronunțat al ritmului muzical, învățând ușor orice lucru, dacă este pus pe o linie melodică.

În viziunea lui Gardner dar și a altor autori dacă în cazul inteligenței verbale copilul se exprimă cel mai bine prin limbaj, în *inteligenta kinestezică* primează limbajul nonverbal. Mișcărilor și gesturile corpului ajută copilul să rezolve anumite probleme și să se exprime mai ușor. Acest tip de copil este talentat la sport și deține o bună coordonare ochi-mână. Expresivitatea corporală este foarte bine dezvoltată, învățând eficient prin punerea în „mișcare” a informațiilor, prin interacțiunea cu oamenii, cu spațiile care îl înconjoară și prin simțuri [2].

De remarcat că, copilul cu o *inteligență logico-matematică* este un elev prieten cu cifrele și calculele, fiind o fire pragmatică, calculată și care se bazează pe gândire logică și raționamente; are capacitatea de a rezolva ușor probleme, se bazează permanent pe deductibilitate. Îi place să facă experimente, să testeze lucruri, să lucreze cu numere, pune întrebări și acesta este un mod eficient de a învăța lucruri noi. Este un copil priceput și înzestrat la matematică, logică și orientat spre rezolvarea problemelor. Învață cel mai bine prin organizarea, categorisirea și clasificarea informațiilor și lucrează cel mai bine cu modele abstracte. *Inteligență naturistă/naturalist* se bazează pe înțelegerea lumii, pe mediul în care trăiește, pe elementele de mediu care-l înconjoară, învățând cel mai ușor și mult din explorarea mediului înconjurător, din contactul cu natura, animalele, fauna etc. Este un elev foarte organizat, se pricepe să planifice activități și învață cel mai bine în mijlocul naturii [2]. Dacă ne vom referi la copilul cu *inteligență intrapersonală* atunci putem spune că, el se bazează pe propriile capacități de cunoaștere și înțelegere, fiind capabil să se autoevalueze și automotiveze și neavând nevoie de ajutorul celor din jur; învață singur pentru că se pricepe foarte mult la analiză și observație interioare și acționează pe baza instinctelor. Învață cel mai bine din proiecte individuale, într-un spațiu personal și fără a fi îngrădit de reguli și instrucțiuni.

Prin urmare, *inteligenta interpersonală* ajută la înțelegerea mediului înconjurător și a lumii prin intermediul oamenilor care trăiesc în ele. Este un copil care va ști la maturitate „să citească” oamenii, să le descopere cu ușurință intențiile, scopurile, motivațiile etc. Spre deosebire de copilul cu inteligență intrapersonală, care e un spirit individualist, copilul cu acest tip de inteligență are în sânge spiritul de echipă. Este prietenos și sociabil și învață cel mai bine din activitățile în grup, fiind abil și perspicace, înțelege foarte bine persoanele din jur și reușește să

medieze conflictele pe cale pașnică și rațională. Învăță cel mai bine din cooperarea cu ceilalți, relaționarea și comunicarea cu alte persoane [2].

În concluzie, ținem să menționăm că, înclinația pe care o manifestă o persoană către un anumit stil de învățare poate avea la bază mediul în care a crescut sau experiențele anterioare de viață. În funcție de acești factori externi, elevul își poate dezvolta aptitudini specifice unui anumit stil; de asemenea, este posibilă realizarea unei combinații de stiluri care favorizează și completează cunoașterea. Pe parcursul vieții, un stil de învățare poate evolua și se poate modifica sub influența contextului care determină învățarea. Este evident faptul că stilul de învățare al unei persoane este determinat de abilitățile sale intelectuale și de aceea cunoașterea propriului stil este deosebit de important. Descoperirea unor tehnici adecvate de asimilare a cunoștințelor, a unor metode de învățare fără dificultăți, sporește eficiența lucrului, are efecte pozitive asupra volumului de informații acumulat și, de asemenea, contribuie substanțial la îmbunătățirea performanțelor.

BIBLIOGRAFIE

1. CĂPIȚĂ, C. Inovație și performanță în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice din mediul urban. Stiluri de predare. Stiluri de învățare. București. 2011. http://mentoraturban.pmu.ro/sites/default/files/ResurseEducationale/Modul%202%20Stiluri%20de%20predare_0.pdf (vizitat 26.09.2020)
2. Fundația Dan Voiculescu, Susținem excelența, încurajăm inteligența. <https://www.fundatiadanvoiculescu.ro/8-stiluri-de-invatare-asociate-tipurilor-de-inteligența/> (vizitat 26.09.2020)
3. GARDNER, H. Inteligențele multiple-noi orizonturi. București: Editura Sigma. 2011. ISBN 978-606-727-063-1
4. HONEY, P.; MUMFORD, A. Using your learning styles. Maidenhead: Peter Honey. 1986.
5. PĂDURE, M. Stilurile de învățare și tehnologiile de acces în contextul deficiențelor de vedere. Presa Universitară Clujeană. 2014. ISBN 978-973-595-685-1